

اتحادیه صادرکنندگان فرآورده های
نفت، گاز و پتروشیمی ایران

گزارش سالانه معاملات و کیوم با توم پالایشگاهی؛ سال ۱۴۰۴

خرداد ۱۴۰۵

شناسنامه گزارش

تهیه شده در دپارتمان پژوهش و آمار اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی ایران

عنوان گزارش: گزارش سالانه معاملات و کیوم باتوم پالایشگاهی؛ سال ۱۴۰۴

گردآوری و تدوین: مهتاب ابراهیمی

ناظر: فریدون اسعدی، هادی ابراهیمی

نوع گزارش: تحلیلی

شماره گزارش: ۱۴۰۵/۶۳۲۸۲

تاریخ انتشار: خرداد ۱۴۰۵

مقدمه

بازار وکیوم باتوم به عنوان یکی از محصولات کلیدی در زنجیره ارزش پالایشگاهی کشور، نقشی تعیین‌کننده در تأمین خوراک صنایع پایین‌دستی، به‌ویژه صنعت قیر و ایزوگام ایفا می‌کند. با توجه به اهمیت استراتژیک این محصول و نوسانات متأثر از تغییرات ظرفیت‌های عملیاتی، نাত্রازی‌های احتمالی در عرضه و تقاضا و همچنین تغییرات سیاست‌های ارزی و قیمتی در طول سال ۱۴۰۴، پایش مستمر روند معاملات آن در بورس کالای ایران برای ذی‌نفعان این صنعت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در این گزارش، عملکرد معاملاتی هفت پالایشگاه اصلی کشور شامل پالایش نفت آبادان، اصفهان، امام خمینی (ره) شازند، بندرعباس، تبریز، تهران و شیراز در بازه زمانی سال ۱۴۰۴ مورد ارزیابی قرار گرفته است. تمرکز اصلی این تحلیل بر بررسی جامع رفتار عرضه و تقاضا، ارزیابی میزان عدم‌توازن‌های بازار در مقیاس سالانه و همچنین واکاوی شدت رقابت قیمتی در معاملات انجام‌شده توسط هر یک از این شرکت‌ها است؛ مجموعه‌ای از شاخص‌ها که در نهایت تصویری روشن و کارشناسی از شرایط معاملاتی، کارایی سازوکار کشف قیمت و پایداری عرضه وکیوم باتوم در سال ۱۴۰۴ ارائه می‌دهد.

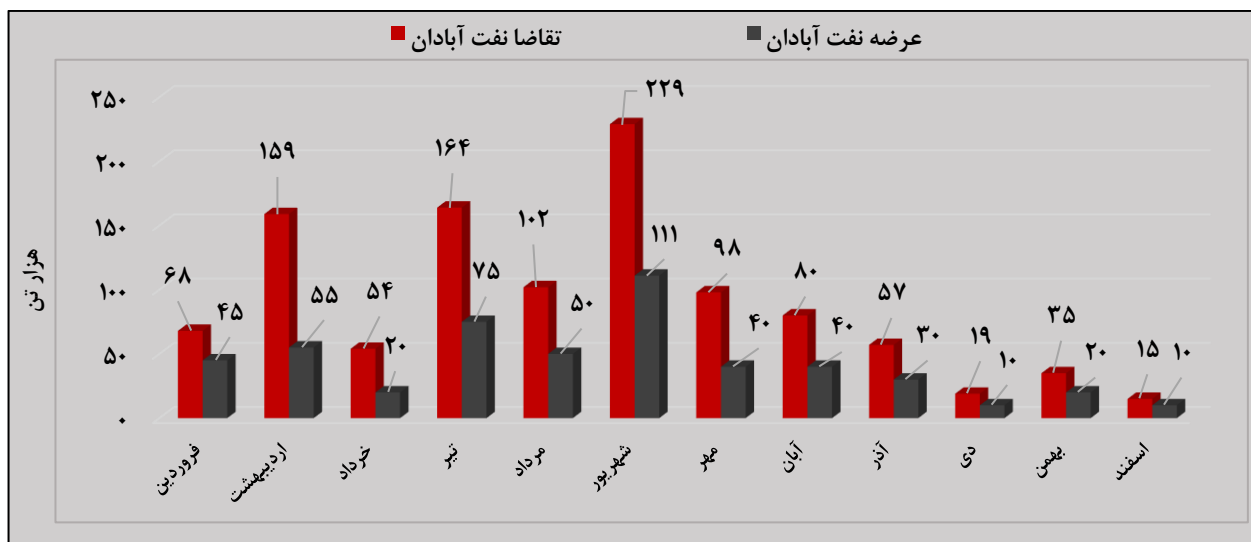
۱. پالایش نفت آبادان

شرکت پالایش نفت آبادان در سال ۱۴۰۴ در تمام ماه‌های سال، وکیوم باتوم را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. بررسی داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد بیشترین حجم عرضه این شرکت در شهریورماه و معادل ۱۱۱ هزار تن بوده و کمترین مقدار عرضه به ماه‌های دی و اسفند با ۱۰ هزار تن اختصاص داشته است. در سمت تقاضا نیز اوج تقاضای ثبت‌شده در شهریورماه و برابر ۲۲۹ هزار تن بوده و کمترین تقاضا در اسفندماه با ۱۵ هزار تن مشاهده می‌شود.

روند ماهانه عرضه و تقاضا حاکی از آن است که در نیمه نخست سال، عرضه با وجود نوسانات مقطعی، به‌طور کلی تا شهریورماه مسیر افزایشی را طی کرده و پس از ثبت سقف ۱۱۱ هزار تنی در شهریور، روندی کاهشی به خود گرفته و در نهایت به ۱۰ هزار تن در اسفند رسیده است. الگوی تقاضا نیز مشابه بوده است؛ به‌گونه‌ای که تقاضا از ۴۸ هزار تن در ابتدای سال، با افت‌وخیزهای میان‌دوره‌ای تا سطح ۲۲۹ هزار تن در شهریور افزایش یافته و سپس با کاهش محسوس، در پایان سال به ۱۵ هزار تن در اسفند تنزل کرده است.

مقایسه عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت آبادان در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد این محصول در تمام ۱۲ ماه سال با کسری عرضه مواجه بوده است. بیشترین شکاف عرضه و تقاضا در شهریورماه و معادل ۱۱۸ هزار تن ثبت شده، در حالی که کمترین کسری در اسفندماه و برابر ۵ هزار تن بوده است. در نتیجه، بازار وکیوم باتوم این شرکت طی کل سال، به‌صورت مستمر تحت غلبه تقاضا قرار داشته و عرضه موجود پاسخگوی تقاضای ثبت‌شده در بورس نبوده است.

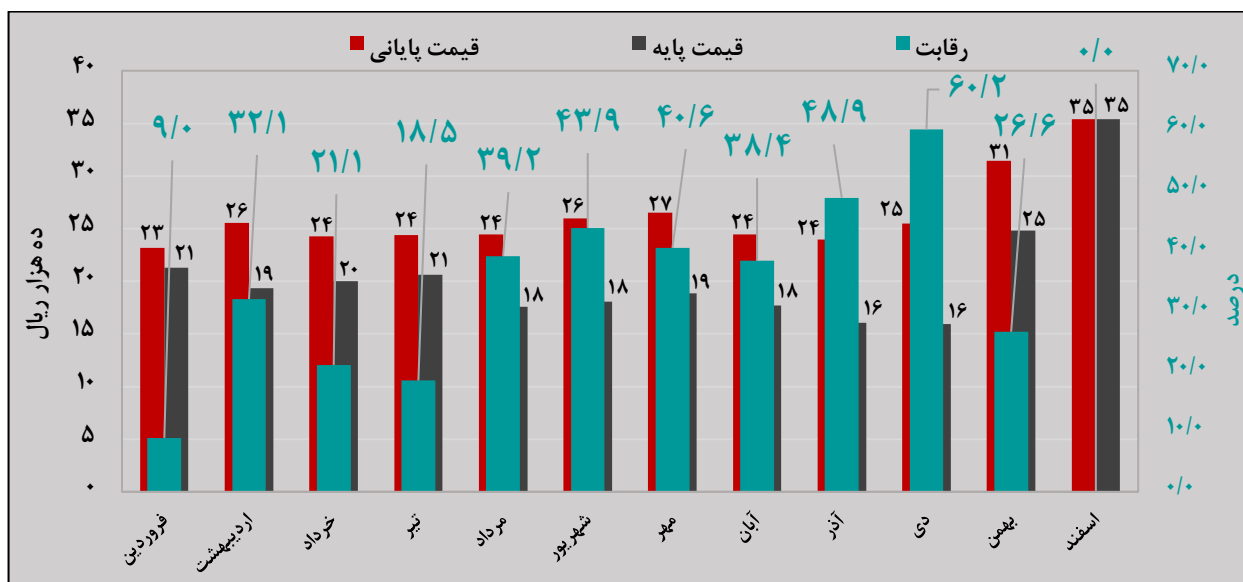
شکل ۱. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت آبادان؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

همچنین، علاوه بر بررسی وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم تولیدی شرکت پالایش نفت آبادان در بورس کالای سال ۱۴۰۴، روند قیمت‌های پایه و قیمت‌های پایانی و رقابت قیمتی شکل گرفته در معاملات بورسی محصول مذکور نیز در ادامه ارائه می‌شود. قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی برای وکیوم باتوم معامله شده‌ی شرکت مذکور در بورس کالای سال گذشته در شکل زیر نمایش داده شده است.

شکل ۲. میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم پالایش نفت آبادان؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

با توجه به شکل فوق، معاملات وکیوم باتوم پالایش نفت آبادان طی سال ۱۴۰۴ عموماً با فشار تقاضای قابل توجهی همراه بوده و در نتیجه، در تمامی ماه‌های سال به جز اسفندماه، رقابت قیمتی مثبت برای این محصول به ثبت رسیده است.

بیشترین میزان رقابت قیمتی در دی‌ماه ۱۴۰۴ و معادل ۶۰/۲ درصد بوده که نشان‌دهنده شدت بالای تقاضا و تمایل خریداران برای تأمین این محصول در آن مقطع زمانی است.

بررسی نسبت تقاضا به عرضه نیز این موضوع را تأیید می‌کند. در فروردین‌ماه ۱۴۰۴ این نسبت حدود ۱/۵ بوده که در مقایسه با سایر ماه‌های سال در سطح پایین‌تری قرار داشته است. به همین دلیل، شدت رقابت قیمتی نیز در این مقطع محدودتر بوده و با افزایش تدریجی فشار تقاضا در ماه‌های بعد، رقابت میان خریداران روندی صعودی به خود گرفته است. این روند در نهایت در دی‌ماه به اوج خود رسیده و بالاترین سطح رقابت سال را رقم زده است.

با این حال، از بهمن‌ماه به بعد روند رقابت قیمتی به‌طور محسوسی معکوس شده و در اسفندماه ۱۴۰۴ به صفر رسیده است. برای تبیین این تحول، باید روند قیمت‌های پایه را مورد توجه قرار داد. قیمت پایه وکیوم باتوم پالایش نفت آبادان از حدود ۱۶ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در دی‌ماه به ۲۵ هزار تومان و ۳۵ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم به‌ترتیب در بهمن‌ماه و اسفندماه افزایش یافته است که نسبت به دی‌ماه به‌ترتیب رشد ۵۶ و ۱۱۸ درصدی را نشان می‌دهد. این افزایش قابل توجه قیمت‌های پایه را می‌توان به اجرای سیاست ارزی بانک مرکزی در نیمه دی‌ماه ۱۴۰۴ نسبت داد؛ سیاستی که با ادغام تالارهای اول و دوم مبادله، نرخ ارز مبنای قیمت‌گذاری صنایع را به نرخ‌های بازار آزاد نزدیک‌تر کرد. در نتیجه، قیمت پایه عرضه وکیوم باتوم با جهشی چشمگیر مواجه شد و هزینه تأمین این محصول برای مصرف‌کنندگان به‌طور محسوسی افزایش یافت.

بر این اساس، کاهش رقابت قیمتی در ماه‌های پایانی سال را نمی‌توان صرفاً ناشی از کاهش تقاضای بازار دانست؛ چراکه نسبت تقاضا به عرضه همچنان از تداوم مازاد تقاضا در بازار حکایت دارد. در واقع، افزایش شدید قیمت‌های پایه موجب کاهش حاشیه سود مورد انتظار خریداران، افزایش ریسک معاملات و اتخاذ رویکردی محتاطانه‌تر از سوی متقاضیان شده است. در چنین شرایطی، اگرچه عدم توازن میان عرضه و تقاضا همچنان پابرجا بوده، اما فشار تقاضا دیگر به افزایش رقابت قیمتی منجر نشده و اثر آن تحت تأثیر رشد قابل توجه قیمت‌های پایه تضعیف شده است. پیامد این وضعیت، افت تدریجی رقابت از اوج ۶۰/۲ درصدی در دی‌ماه به صفر درصد در اسفندماه و انجام معاملات در سطح قیمت پایه بوده است؛ به‌گونه‌ای که در اسفندماه قیمت پایانی وکیوم باتوم پالایش نفت آبادان با قیمت پایه عرضه آن برابری کرده است.

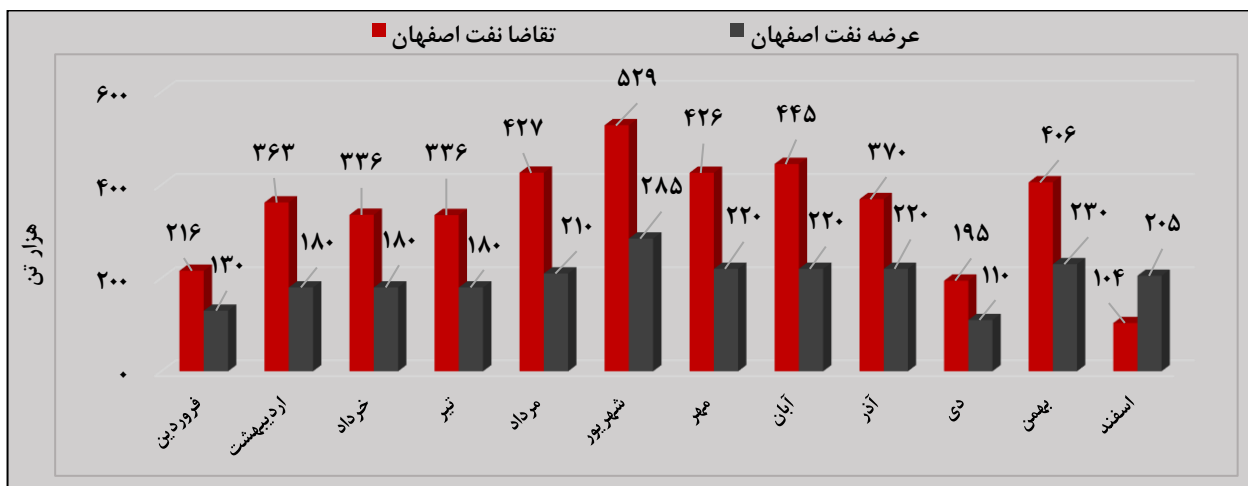
۲. پالایش نفت اصفهان

شرکت پالایش نفت اصفهان در سال ۱۴۰۴ در تمامی ماه‌های سال وکیوم باتوم را در بورس کالای ایران عرضه کرده و در هر ۱۲ ماه نیز برای این محصول تقاضا ثبت شده است. بررسی معاملات نشان می‌دهد بیشترین حجم عرضه در شهریورماه و معادل ۲۸۵ هزار تن بوده و کمترین عرضه در دی‌ماه با ۱۱۰ هزار تن به ثبت رسیده است. در سمت تقاضا نیز اوج تقاضای ثبت‌شده در شهریورماه و برابر ۵۲۹ هزار تن بوده و کمترین تقاضا در اسفندماه با ۱۰۴ هزار تن مشاهده می‌شود.

تحلیل روند ماهانه عرضه و تقاضا حاکی از آن است که عرضه طی سال نوسانی بوده و الگوی مشخصاً یکنواختی نداشته است. در مقابل، تقاضا تا نیمه نخست سال (تا شهریورماه) روند افزایشی داشته و به سقف ۵۲۹ هزار تن رسیده، اما در نیمه دوم سال مسیر نزولی گرفته و در پایان سال به کمترین مقدار خود، یعنی ۱۰۴ هزار تن در اسفندماه، کاهش یافته است.

مقایسه عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت اصفهان نشان می‌دهد شکاف میان این دو متغیر در اغلب ماه‌ها قابل توجه و عمدتاً به نفع سمت تقاضا (به جز اسفندماه که مازاد عرضه به ثبت رسیده) بوده است. به‌طور مشخص، از مرداد تا آبان اختلاف عرضه و تقاضا بیش از ۲۰۰ هزار تن ثبت شده و بیشترین کسری عرضه در شهریورماه ۱۴۰۴ با حدود ۲۴۴ هزار تن رخ داده است؛ موضوعی که بیانگر شدت بالای فشار تقاضا در ماه‌های میانی سال نسبت به ظرفیت عرضه این پالایشگاه در بورس کالا است.

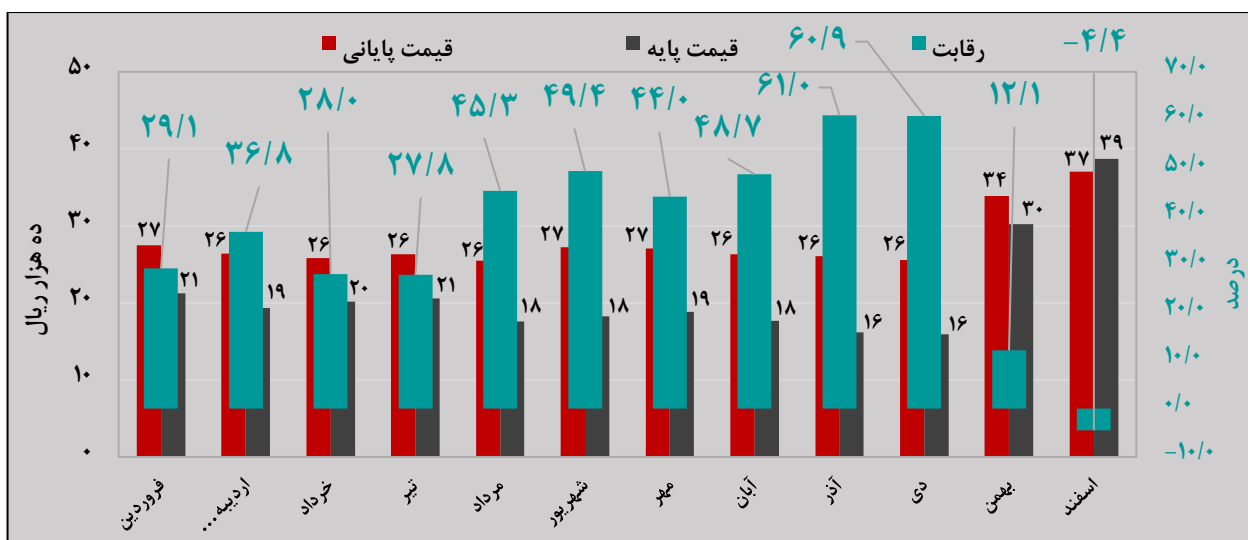
شکل ۳. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت اصفهان؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

علاوه بر بررسی وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت اصفهان در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴، در ادامه روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی ثبت‌شده در معاملات این محصول نیز ارائه می‌شود. شکل زیر تغییرات قیمت پایه و قیمت پایانی و همچنین درصد رقابت قیمتی وکیوم باتوم معامله‌شده این شرکت را در طول سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

شکل ۴. میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم پالایش نفت اصفهان؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، بازار وکیوم باتوم پالایش نفت اصفهان در بخش عمده سال ۱۴۰۴ با مازاد تقاضا مواجه بوده و این عدم توازن میان عرضه و تقاضا به شکل‌گیری رقابت‌های قیمتی قابل توجه در معاملات این محصول منجر شده است. انعکاس این فشار تقاضا را می‌توان مطابق شکل فوق در روند رقابت‌های ثبت‌شده مشاهده کرد؛ به‌طوری‌که بیشترین میزان رقابت قیمتی در آذر و دی‌ماه ۱۴۰۴ به‌ترتیب معادل ۶۱ و ۶۰/۹ درصد به ثبت رسیده است. این سطوح از رقابت نشان‌دهنده تمایل بالای صنایع پایین‌دستی برای تأمین وکیوم باتوم و محدودیت نسبی عرضه در مقایسه با تقاضای موجود در بازار است. با این حال، پس از دی‌ماه روند رقابت قیمتی به‌طور محسوسی تضعیف شده و در اسفندماه به منفی ۴/۴ درصد رسیده است. بررسی عوامل مؤثر بر این تغییر نشان می‌دهد که کاهش رقابت قیمتی را نمی‌توان صرفاً به افت تقاضا نسبت داد، بلکه مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی و انتظاری در شکل‌گیری این روند نقش داشته‌اند.

نخستین عامل، افزایش قابل توجه قیمت‌های پایه در پی اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی (اواسط دی‌ماه ۱۴۰۴) است. ادغام تالارهای اول و دوم مبادله و کاهش فاصله میان نرخ ارز مبادله‌ای و نرخ ارز بازار آزاد، موجب افزایش چشمگیر نرخ ارز مبنای قیمت‌گذاری محصولات پالایشگاهی شد. در نتیجه، قیمت پایه وکیوم باتوم پالایش نفت اصفهان از حدود ۱۶ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در دی‌ماه به ۳۰ هزار تومان در بهمن‌ماه و ۳۹ هزار تومان در اسفندماه افزایش یافت که به‌ترتیب بیانگر رشد ۸۷/۵ و ۱۴۴ درصدی نسبت به دی‌ماه است.

این جهش قیمتی به‌طور مستقیم هزینه تأمین خوراک را برای صنایع پایین‌دستی افزایش داده و حاشیه سود مورد انتظار آن‌ها را کاهش داده است. در چنین شرایطی، حتی در صورت وجود نیاز واقعی به محصول، انگیزه خریداران برای رقابت بر سر قیمت کاهش می‌یابد؛ زیرا افزایش قیمت نهایی خرید می‌تواند سودآوری فعالیت‌های بعدی را تحت تأثیر قرار دهد. به بیان دیگر، رشد شدید قیمت‌های پایه سبب شده است فشار تقاضا دیگر همانند گذشته به رقابت‌های سنگین قیمتی منجر نشود و بخش قابل توجهی از تقاضا وارد فاز انتظار و احتیاط شود.

عامل دوم را می‌توان افزایش نااطمینانی‌های ناشی از شرایط جنگی و ریسک‌های اقتصادی مترتب بر آن دانست. آغاز درگیری‌ها و تشدید نااطمینانی نسبت به چشم‌انداز فعالیت‌های تولیدی، تجاری و صادراتی موجب شده بخشی از مصرف‌کنندگان وکیوم باتوم در تصمیم‌گیری برای تأمین مواد اولیه با احتیاط بیشتری عمل کنند. در چنین فضایی، بنگاه‌ها علاوه بر ملاحظات قیمتی، ریسک‌های مرتبط با بازار محصول نهایی، وضعیت نقدینگی و چشم‌انداز اقتصادی را نیز در تصمیمات خرید خود لحاظ می‌کنند. به همین دلیل، حتی در شرایطی که نیاز بالقوه به خوراک همچنان وجود دارد، تمایل به انباشت موجودی یا خریدهای تهاجمی کاهش می‌یابد.

برآیند این دو عامل، یعنی جهش کم‌سابقه قیمت‌های پایه و افزایش نااطمینانی‌های اقتصادی، موجب شده است بازار وکیوم باتوم پالایش نفت اصفهان از وضعیت رقابت‌های سنگین آذر و دی‌ماه فاصله گرفته و در اسفندماه با مازاد عرضه و رقابت منفی مواجه شود. این تحول نشان می‌دهد که در ماه‌های پایانی سال، متغیرهای قیمتی و انتظارات اقتصادی نقش پررنگ‌تری نسبت به فشار تقاضا در تعیین رفتار بازار ایفا کرده‌اند.

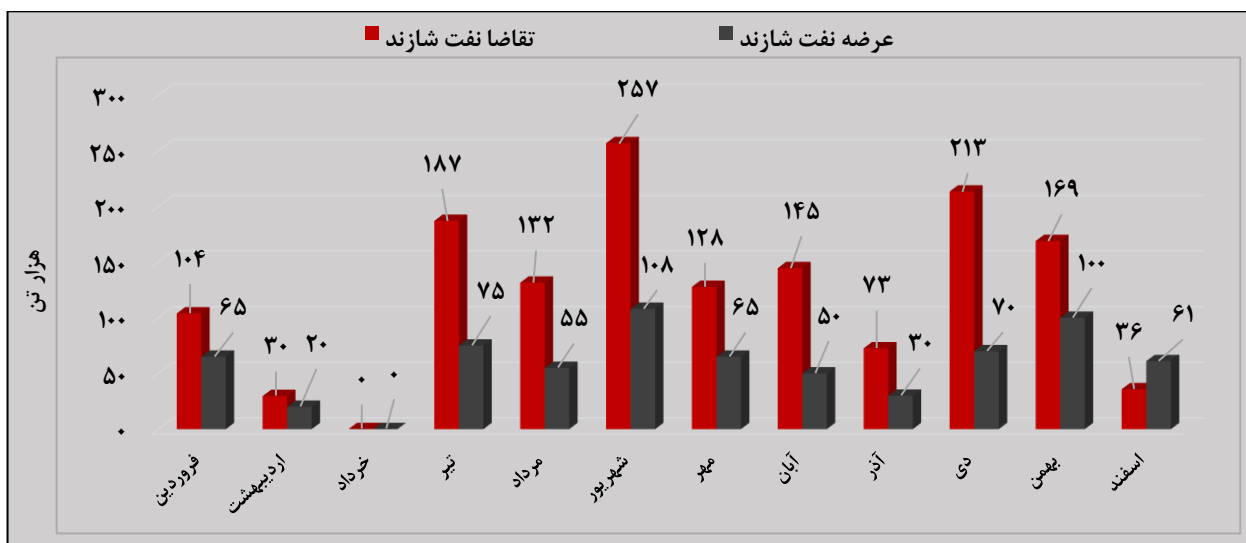
۳. پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند

شرکت پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند در سال ۱۴۰۴ طی ۱۱ ماه و کیوم باتوم را در بورس کالای ایران عرضه کرده و تنها در خردادماه عرضه‌ای از این محصول نداشته است. در سمت تقاضا نیز وضعیت مشابهی مشاهده می‌شود؛ به گونه‌ای که در ۱۱ ماه از سال برای و کیوم باتوم این شرکت تقاضا به ثبت رسیده و تنها در خردادماه هیچ تقاضایی در بورس کالا مشاهده نشده است. بیشترین حجم عرضه این محصول در شهریورماه و معادل ۱۰۸ هزار تن بوده و کمترین عرضه، با صرف‌نظر از خردادماه، در اردیبهشت‌ماه و به میزان ۲۰ هزار تن ثبت شده است. در سمت تقاضا نیز بیشترین مقدار ثبت‌شده مربوط به شهریورماه با ۲۵۷ هزار تن و کمترین مقدار، با استثنای خردادماه، مربوط به اردیبهشت‌ماه و معادل ۳۰ هزار تن بوده است.

بررسی روند ماهانه عرضه و تقاضای و کیوم باتوم پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند نشان می‌دهد که هر دو متغیر طی سال مورد بررسی از الگوی باثبات و یکنواختی برخوردار نبوده و با نوسانات ماهانه همراه بوده‌اند. به بیان دیگر، تغییرات حجم عرضه و تقاضا در این دوره، روندی ثابت و پیوسته نداشته و تحت تأثیر عوامل مختلف با افت‌وخیز مواجه بوده است. با این حال، اوج‌گیری هم‌زمان عرضه و تقاضا در شهریورماه، نشان‌دهنده افزایش سطح فعالیت بازار این محصول در مقطع یادشده است.

مقایسه حجم عرضه و تقاضا نیز نشان می‌دهد که و کیوم باتوم این شرکت در اغلب ماه‌های سال ۱۴۰۴ با کسری عرضه نسبت به تقاضای ثبت‌شده در بورس کالا مواجه بوده است. تنها استثنا در این میان، اسفندماه بوده که در آن مازاد عرضه مشاهده شده است. بیشترین شکاف میان عرضه و تقاضا در شهریورماه و دی‌ماه به ترتیب معادل ۱۴۹ هزار تن و ۱۴۳ هزار تن ثبت شده که بیانگر فشار بالای تقاضا در برابر عرضه موجود در این دو مقطع است. در مجموع، الگوی معاملاتی این محصول نشان می‌دهد که بازار و کیوم باتوم پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند در بخش عمده سال تحت غلبه تقاضا قرار داشته و عرضه‌های انجام‌شده در بیشتر ماه‌ها پاسخگوی نیاز بازار نبوده است.

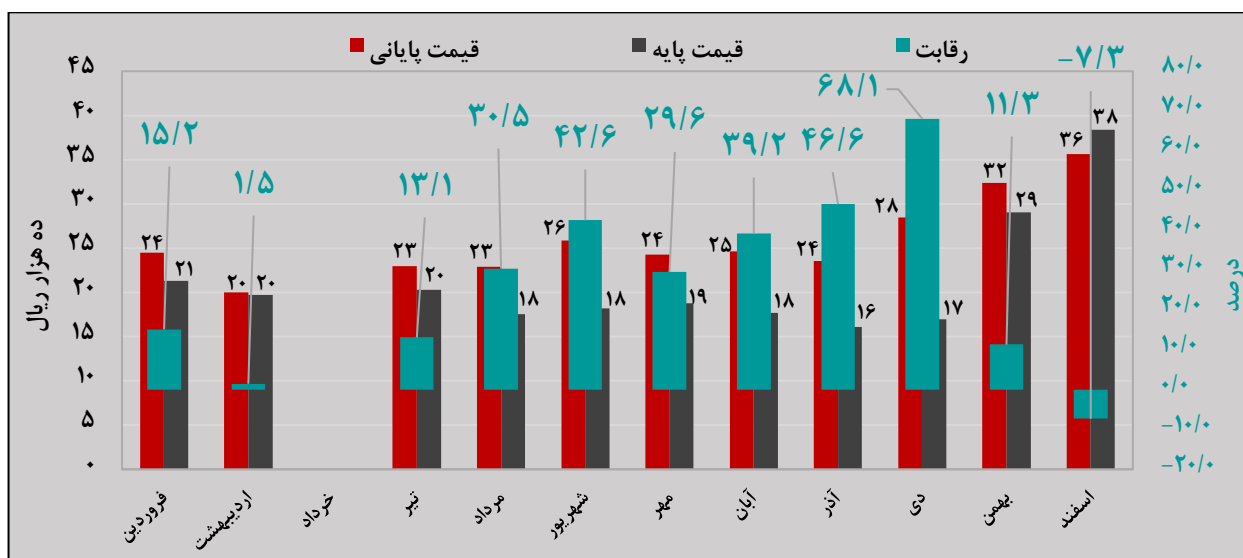
شکل ۵. وضعیت عرضه و تقاضای و کیوم باتوم پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

در کنار بررسی وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴، تحلیل روند قیمتی این محصول نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در همین راستا، شکل زیر روند تغییرات قیمت پایه، قیمت پایانی معاملات و همچنین میزان رقابت قیمتی ثبت‌شده برای وکیوم باتوم این شرکت را در طول سال ۱۴۰۴ نمایش می‌دهد.

شکل ۶. میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

بررسی رقابت قیمتی در معاملات وکیوم باتوم پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند نشان می‌دهد رفتار قیمت‌ها به‌طور مستقیم تابع شدت فشار تقاضا در طول سال ۱۴۰۴ بوده است. در اغلب ماه‌های سال (به‌جز اسفندماه) رقابت قیمتی مثبت ثبت شده که با کسری عرضه و نسبت بالای تقاضا به عرضه همخوانی دارد. به‌طور مشخص، نسبت تقاضا به عرضه از تیرماه تا دی‌ماه در سطحی بالاتر از ۲ قرار داشته (یعنی تقاضا بیش از دو برابر عرضه بوده) و همین موضوع زمینه افزایش تدریجی رقابت قیمتی را فراهم کرده است؛ به‌نحوی که رقابت قیمتی از تیرماه تا دی‌ماه روندی صعودی داشته و در دی‌ماه به بیشترین مقدار سال، معادل ۶۸/۱ درصد، رسیده است.

پس از دی‌ماه، هم‌زمان با اجرای سیاست ادغام تالار اول و دوم مبادله و اثرگذاری آن بر افزایش نرخ ارز مبادله‌ای صنایع، رقابت قیمتی با افت معناداری مواجه شده است؛ به‌طوری‌که از ۶۸/۱ درصد در دی‌ماه به ۱۱/۳ درصد در بهمن‌ماه کاهش یافته است. این تغییر را می‌توان در ارتباط با جهش قیمت پایه تحلیل کرد؛ به‌گونه‌ای که قیمت پایه وکیوم باتوم در بهمن‌ماه نسبت به دی‌ماه بیش از ۷۰ درصد افزایش داشته است. افزایش شدید قیمت پایه، حاشیه سود صنایع پایین‌دستی را محدود کرده و در نتیجه، تمایل خریداران به رقابت برای خرید بالاتر از نرخ پایه کاهش یافته است.

در اسفندماه نیز با افت محسوس تقاضا، رقابت قیمتی منفی و معادل -۷/۳ درصد ثبت شده است. این وضعیت از یکسو با کاهش جذابیت اقتصادی خرید در سطح قیمت‌های جدید و از سوی دیگر با افزایش نااطمینانی‌های محیطی (شروع جنگ تحمیلی سوم در اسفندماه ۱۴۰۴) و احتیاط بیشتر خریداران در تصمیم‌گیری برای تأمین مواد اولیه قابل توضیح است. در

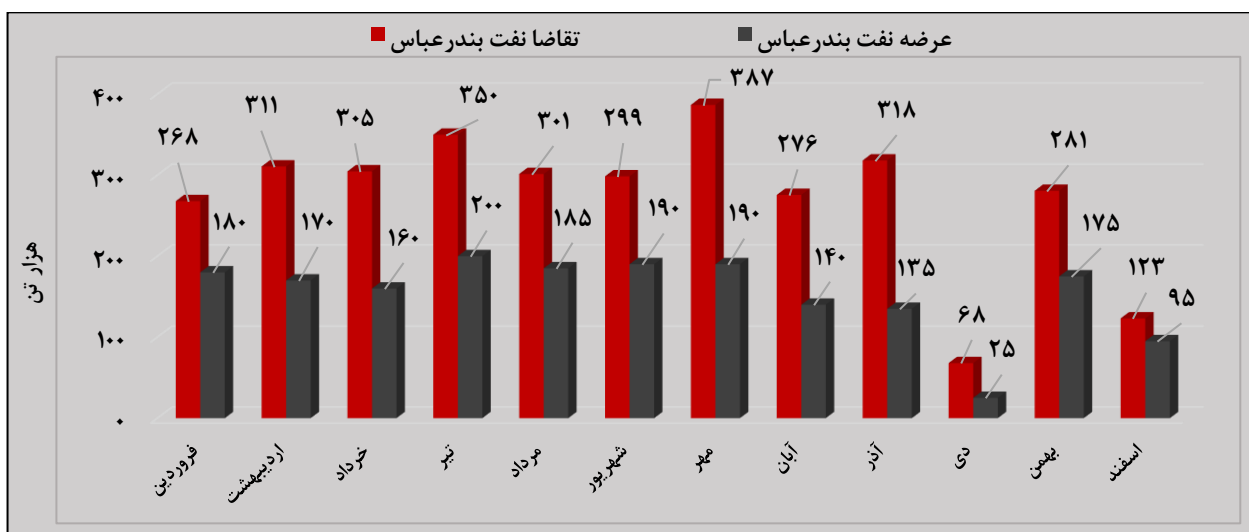
مجموع، داده‌ها نشان می‌دهد که در نیمه دوم سال، «افزایش قیمت پایه» نقش تعیین‌کننده‌ای در تضعیف رقابت قیمتی و تغییر رفتار تقاضا در بازار وکیوم باتوم شازند داشته است.

۴. پالایش نفت بندرعباس

شرکت نفت بندرعباس در سال ۱۴۰۴ به‌طور مستمر در بورس کالای ایران عرضه‌کننده وکیوم باتوم بوده است. بررسی داده‌های معاملاتی این محصول نشان می‌دهد که در تمامی ماه‌های مورد بررسی، برای وکیوم باتوم عرضه‌شده این شرکت تقاضا به ثبت رسیده و بازار این محصول از منظر تقاضا فعال بوده است. بر اساس داده‌های بورسی، بیشترین حجم عرضه وکیوم باتوم شرکت نفت بندرعباس در تیرماه ۱۴۰۴ و به میزان ۲۰۰ هزار تن ثبت شده است. در مقابل، کمترین میزان عرضه مربوط به دی‌ماه و معادل ۲۵ هزار تن بوده است. در سمت تقاضا نیز بیشترین مقدار در مهرماه ۱۴۰۴ و به میزان ۳۸۷ هزار تن ثبت شده، در حالی که کمترین تقاضا، مشابه طرف عرضه، در دی‌ماه و برابر با ۶۸ هزار تن بوده است. روند ماهانه عرضه و تقاضای وکیوم باتوم این شرکت نشان می‌دهد که بازار این محصول در طول سال با نوسان همراه بوده است. با این حال، دی‌ماه ۱۴۰۴ نقطه افت محسوس هر دو شاخص عرضه و تقاضا محسوب می‌شود؛ به‌گونه‌ای که عرضه به ۲۵ هزار تن و تقاضا به ۶۸ هزار تن کاهش یافته که در مقایسه با سایر ماه‌های سال، افتی قابل توجه به شمار می‌رود. هم‌زمان، ثبت کمترین مقدار عرضه و تقاضا در این ماه می‌تواند نشان‌دهنده کاهش مقطعی فعالیت معاملاتی این محصول در بورس کالا باشد.

مقایسه حجم عرضه و تقاضا در کل دوره مورد بررسی نشان می‌دهد که تقاضای ثبت‌شده برای وکیوم باتوم شرکت نفت بندرعباس در تمامی ماه‌ها بیش از حجم عرضه بوده است. بنابراین، این محصول در بورس کالا همواره با کسری عرضه مواجه بوده و بازار آن از منظر توازن عرضه و تقاضا در وضعیت مازاد تقاضا قرار داشته است. بیشترین شکاف میان عرضه و تقاضا نیز در مهرماه ۱۴۰۴ ثبت شده؛ ماهی که کسری عرضه به ۱۹۷ هزار تن رسید. این موضوع نشان می‌دهد که در مهرماه، فشار تقاضا برای وکیوم باتوم بندرعباس در بالاترین سطح دوره مورد بررسی قرار گرفته است.

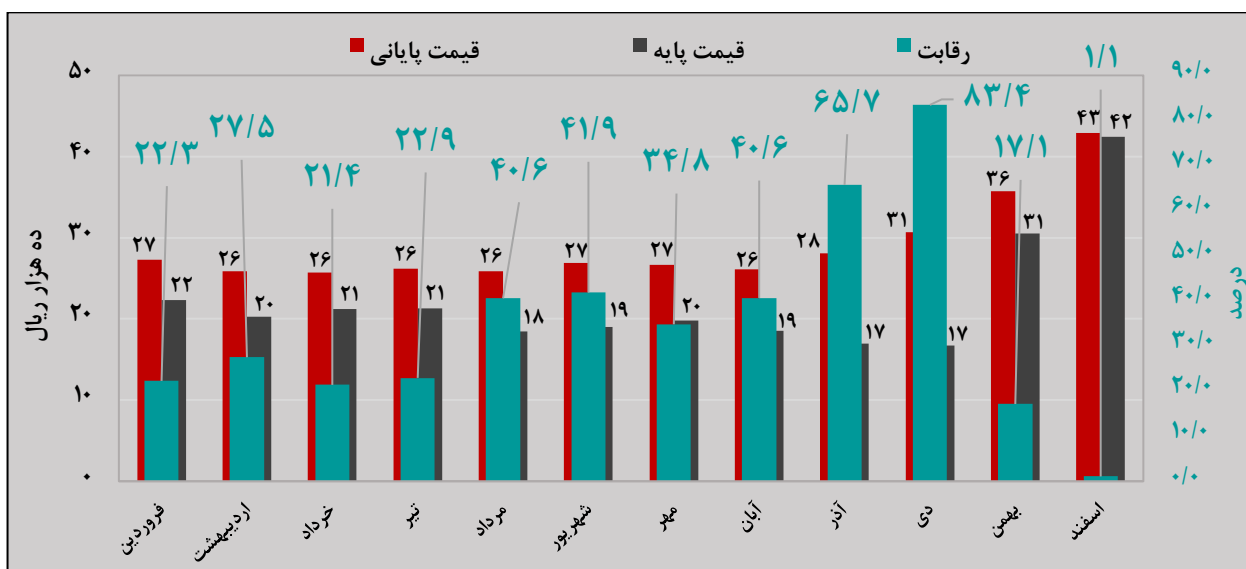
شکل ۷. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت بندرعباس؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

در ادامه بررسی وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت بندرعباس در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴، ارزیابی روند قیمت‌گذاری و رفتار قیمتی معاملات این محصول نیز ضروری است. بر این اساس، نمودار زیر تغییرات ماهانه قیمت پایه، قیمت پایانی معاملات و میزان رقابت قیمتی ثبت‌شده برای وکیوم باتوم این شرکت را در دوره مورد بررسی نشان می‌دهد.

شکل ۸. میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم پالایش نفت بندرعباس؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

با توجه به شکل فوق، وکیوم باتوم تولیدی شرکت نفت بندرعباس در بازه یک‌ساله ۱۴۰۴، متناسب با الگوی عرضه و تقاضای خود، در تمامی ماه‌های سال با رقابت قیمتی مثبت در بورس کالا مواجه بوده است. این موضوع نشان می‌دهد که در کل دوره مورد بررسی، بازار این محصول همواره تحت تأثیر کسری عرضه و فشار تقاضا قرار داشته و تقاضای مؤثر برای جذب محصول از حجم عرضه پیشی گرفته است.

در میان ماه‌های سال، دی‌ماه ۱۴۰۴ بیشترین میزان رقابت قیمتی را به ثبت رسانده و رقابت برای خرید این محصول تا ۸۳/۴ درصد افزایش یافته است. این ماه همچنین با بیشترین کسری عرضه در دوره مورد بررسی همراه بوده و از این‌رو، می‌توان گفت افزایش رقابت قیمتی در دی‌ماه بازتاب مستقیم شدت گرفتن فشار تقاضا در برابر محدودیت عرضه بوده است. به بیان دیگر، هرچه شکاف میان عرضه و تقاضا در این ماه بیشتر شده، شدت رقابت نیز به همان نسبت افزایش یافته است. روند رقابت قیمتی تا دی‌ماه به‌صورت تدریجی صعودی بوده، اما در بهمن و اسفند ۱۴۰۴ با وجود تداوم فشار تقاضا، کاهش محسوسی را تجربه کرده و به‌ترتیب به ۱۷/۱ درصد و ۱/۱ درصد رسیده است. این افت را نمی‌توان صرفاً به کاهش تقاضا نسبت داد؛ زیرا شواهد عرضه و تقاضا همچنان از وجود مازاد تقاضا حکایت دارد. بنابراین، عامل اصلی کاهش رقابت را باید در افزایش چشمگیر قیمت پایه جست‌وجو کرد.

در این دوره، با اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی و نزدیک شدن نرخ ارز مبادله‌ای به نرخ ارز آزاد، قیمت پایه وکیوم باتوم شرکت نفت بندرعباس از حدود ۱۷ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در دی‌ماه به حدود ۳۱ هزار تومان در بهمن و سپس ۴۲ هزار تومان در اسفند ۱۴۰۴ افزایش یافته است؛ یعنی به‌ترتیب ۸۲ درصد و ۱۴۷ درصد رشد نسبت به

دی‌ماه. بدیهی است که چنین جهش قابل توجهی در قیمت پایه، حتی در شرایط وجود تقاضای فعال، می‌تواند رفتار خریداران را به سمت احتیاط بیشتر سوق دهد و انگیزه رقابت قیمتی را کاهش دهد.

بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که رقابت قیمتی و کیوم باتوم بندرعباس در سال ۱۴۰۴ حاصل هم‌زمان دو متغیر اصلی بوده است: از یک‌سو کسری مداوم عرضه که زمینه‌ساز رقابت مثبت شده، و از سوی دیگر افزایش محسوس قیمت پایه در ماه‌های پایانی سال که شدت این رقابت را محدود کرده است. بنابراین، کاهش رقابت در بهمن و اسفند نه نشانه افت تقاضا، بلکه بیشتر بازتابی از اثر بازدارنده رشد نرخ پایه بر رفتار خرید متقاضیان است.

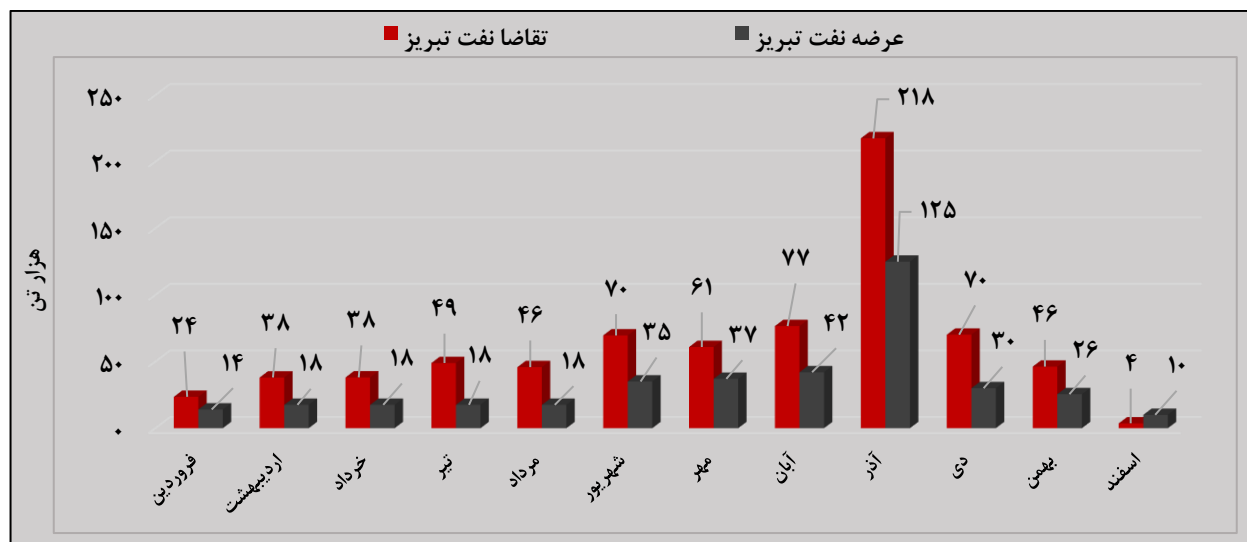
۵. پالایش نفت تبریز

شرکت پالایش نفت تبریز در سال ۱۴۰۴ به‌طور مستمر در بورس کالای ایران عرضه‌کننده و کیوم باتوم پالایشگاهی بوده است. بررسی داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد که در تمامی ماه‌های مورد بررسی، در برابر عرضه‌های این شرکت تقاضا نیز به ثبت رسیده و بازار این محصول، به‌جز در ماه پایانی سال، عموماً با تقاضای فعال همراه بوده است. بر اساس داده‌های بررسی، بیشترین حجم عرضه و کیوم باتوم پالایش نفت تبریز در آذرماه ۱۴۰۴ و به میزان ۱۲۵ هزار تن ثبت شده است. در مقابل، کمترین میزان عرضه این محصول در اسفندماه ۱۴۰۴ و معادل ۱۰ هزار تن بوده است. در سمت تقاضا نیز الگوی مشابهی مشاهده می‌شود؛ به‌طوری‌که بیشترین تقاضای ثبت‌شده برای این محصول در آذرماه و به میزان ۲۱۸ هزار تن بوده و کمترین سطح تقاضا در اسفندماه و معادل ۴ هزار تن به ثبت رسیده است.

روند ماهانه عرضه و تقاضای و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت تبریز نشان می‌دهد که هر دو متغیر تا آذرماه ۱۴۰۴ مسیری افزایشی را طی کرده‌اند. با این حال، از دی‌ماه به بعد، روند عرضه و تقاضا نزولی شده و در نهایت در اسفندماه به پایین‌ترین سطح خود در کل سال رسیده است. نکته قابل توجه آن است که آذرماه در مقایسه با سایر ماه‌ها یک نقطه اوج محسوب می‌شود؛ زیرا در این ماه هم حجم عرضه و هم حجم تقاضا جهش قابل ملاحظه‌ای داشته‌اند. این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده تمرکز عرضه و تقاضای بازار در این مقطع و افزایش موقت تحرک معاملاتی برای محصول نفت تبریز باشد.

مقایسه حجم عرضه و تقاضا در دوره مورد بررسی نشان می‌دهد که و کیوم باتوم پالایش نفت تبریز در اغلب ماه‌های سال ۱۴۰۴ با کسری عرضه مواجه بوده است. به‌جز اسفندماه که به دلیل افت شدید تقاضا نسبت به عرضه، وضعیت بازار به مازاد عرضه تغییر کرده، در سایر ماه‌ها حجم تقاضای ثبت‌شده همواره بالاتر از عرضه بوده است. این موضوع بیانگر وجود فشار تقاضا و جذابیت نسبی این محصول برای خریداران در بورس کالا است. بیشترین شکاف میان عرضه و تقاضا نیز در آذرماه ۱۴۰۴ ثبت شده؛ ماهی که کسری عرضه به ۹۳ هزار تن رسید. هم‌زمانی بیشترین عرضه، بیشترین تقاضا و بیشترین کسری عرضه در آذرماه نشان می‌دهد که افزایش عرضه در این ماه نتوانسته پاسخگوی رشد تقاضا باشد و فشار خرید برای و کیوم باتوم نفت تبریز در این مقطع به بالاترین سطح سال رسیده است. در مقابل، افت شدید تقاضا در اسفندماه و شکل‌گیری مازاد عرضه می‌تواند نشانه‌ای از تغییر رفتار خریداران در ماه پایانی سال، احتیاط معاملاتی یا کاهش انگیزه خرید در سطوح قیمتی جدید باشد.

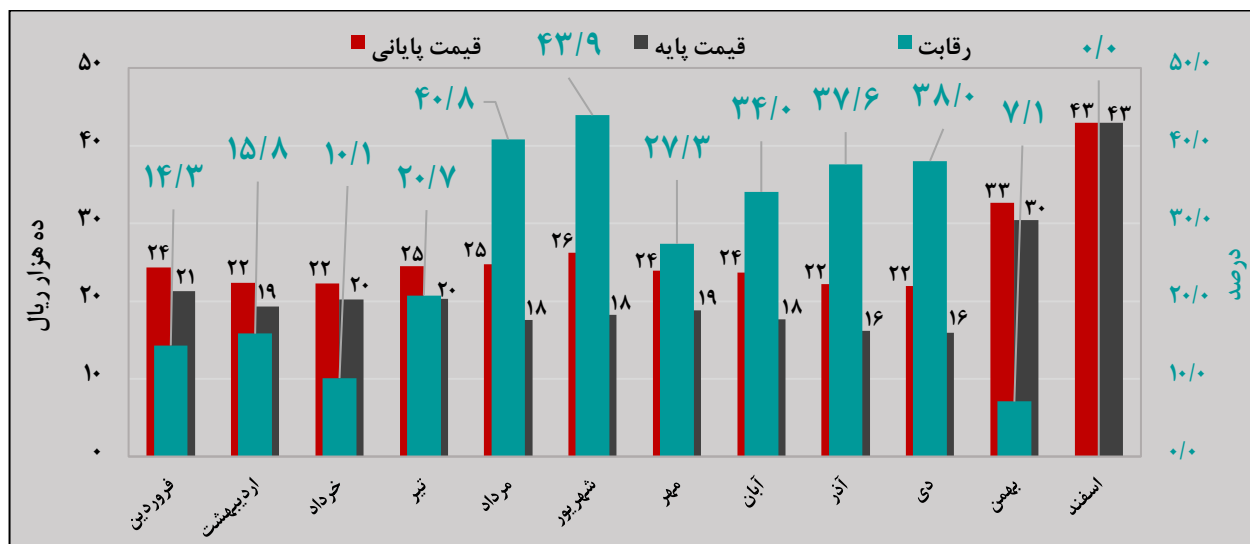
شکل ۹. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت تبریز؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

در تکمیل تحلیل عرضه و تقاضای وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت تبریز در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴، بررسی تحولات قیمتی این محصول نیز اهمیت قابل توجهی دارد. از این رو، نمودار زیر روند ماهانه قیمت پایه، قیمت پایانی معاملات و سطح رقابت قیمتی شکل گرفته برای وکیوم باتوم این شرکت را در بازه مورد بررسی نمایش می‌دهد.

شکل ۱۰. میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم پالایش نفت تبریز؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت تبریز در سال ۱۴۰۴، متناسب با فشار تقاضای موجود در بازار، در اغلب ماه‌ها با رقابت قیمتی مثبت معامله شده است. تنها استثنا در این روند، اسفندماه بوده که به دلیل شکل‌گیری مازاد عرضه، رقابت قیمتی قابل توجهی برای این محصول ایجاد نشده و معاملات بدون رقابت یا در سطح قیمت پایه انجام شده است. بررسی روند قیمتی این محصول نشان می‌دهد که تا دی‌ماه ۱۴۰۴، بازار وکیوم باتوم پالایش نفت تبریز از رقابت قیمتی بالایی برخوردار بوده است. بیشترین میزان رقابت قیمتی در شهریورماه و معادل ۴۴ درصد ثبت شده و در دی‌ماه نیز رقابت

همچنان در سطح بالای ۳۸ درصد قرار داشته است. با این حال، از بهمن‌ماه روند بازار به‌طور محسوسی تغییر کرده؛ به‌گونه‌ای که رقابت قیمتی از ۳۸ درصد در دی‌ماه به ۷/۱ درصد در بهمن‌ماه کاهش یافته و در نهایت در اسفندماه به صفر رسیده است.

عامل اصلی این تغییر رفتار را می‌توان در جهش قیمت پایه پس از اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی جست‌وجو کرد. افزایش نرخ ارز مبادله‌ای پس از دی‌ماه ۱۴۰۴، مستقیماً در محاسبه قیمت پایه و کیوم باتوم اثرگذار بوده و باعث افزایش شدید سطح قیمت‌های پایه شده است. قیمت پایه و کیوم باتوم پالایش نفت تبریز که در دی‌ماه حدود ۱۶ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم بود، در بهمن‌ماه به حدود ۳۰ هزار تومان و در اسفندماه به حدود ۴۳ هزار تومان رسید. به این ترتیب، قیمت پایه این محصول در بهمن‌ماه نسبت به دی‌ماه حدود ۸۷ درصد و در اسفندماه نسبت به دی‌ماه حدود ۱۶۹ درصد افزایش داشته است.

این جهش قیمتی شدید موجب شد بخشی از جذابیت معاملاتی و کیوم باتوم برای خریداران کاهش یابد. بازاری که تا پیش از این با فشار تقاضا و رقابت برای جذب عرضه مواجه بود، پس از افزایش ناگهانی قیمت پایه وارد فاز احتیاط شد. در چنین شرایطی، خریداران برای تطبیق با سطوح جدید قیمتی به زمان نیاز دارند و طبیعی است که تا زمان هضم نرخ‌های جدید، شدت رقابت قیمتی کاهش یابد. بنابراین افت شدید رقابت در بهمن‌ماه و حذف کامل آن در اسفندماه را می‌توان نتیجه مستقیم افزایش ناگهانی قیمت پایه و تغییر رفتار خریداران در واکنش به سیاست ارزی جدید دانست.

۶. پالایش نفت تهران

شرکت پالایش نفت تهران در سال ۱۴۰۴ به‌طور مستمر و کیوم باتوم تولیدی خود را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. بررسی داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد که در تمامی ماه‌های سال، در برابر عرضه‌های این شرکت تقاضا نیز به ثبت رسیده و بازار این محصول در طول دوره مورد بررسی همواره با حضور فعال خریداران همراه بوده است. بر اساس آمار بورس کالا، بیشترین حجم عرضه و کیوم باتوم این شرکت در بهمن‌ماه ۱۴۰۴ و به میزان ۱۲۵ هزار تن ثبت شده است. در مقابل، کمترین میزان عرضه در آبان‌ماه و معادل ۲۲ هزار تن بوده است. در سمت تقاضا نیز بیشترین حجم تقاضای ثبت‌شده مربوط به اردیبهشت‌ماه و معادل ۲۰۳ هزار تن بوده و کمترین سطح تقاضا در اسفندماه و به میزان ۴۲ هزار تن به ثبت رسیده است.

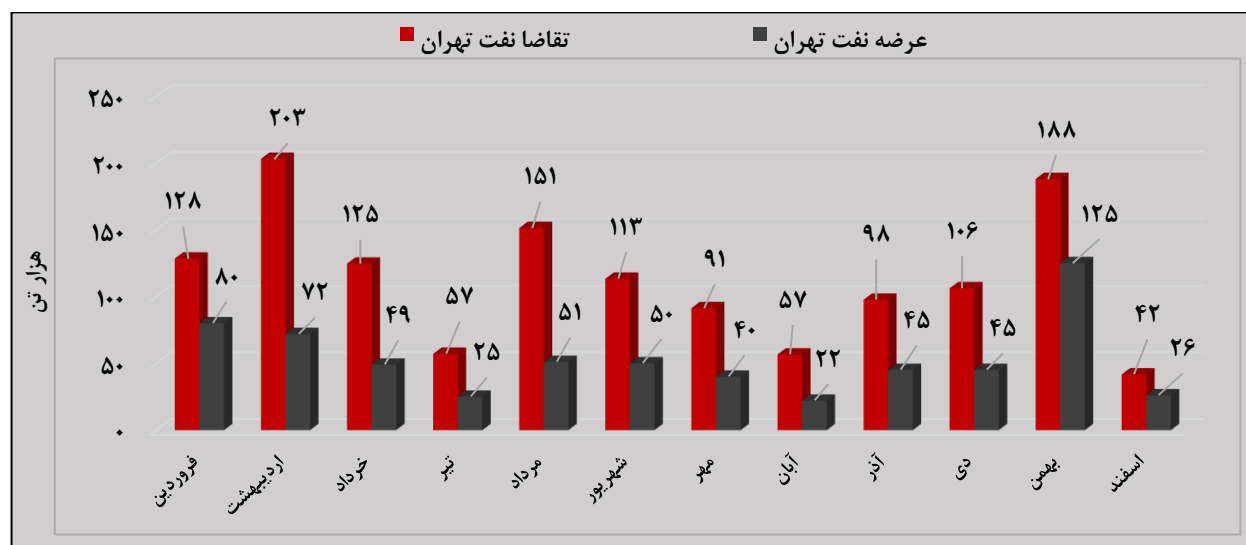
بررسی روند ماهانه عرضه و تقاضای و کیوم باتوم پالایش نفت تهران نشان می‌دهد که عرضه این محصول در سال ۱۴۰۴ با نوسانات قابل توجهی همراه بوده است؛ به‌طوری‌که حجم عرضه از ۸۰ هزار تن در فروردین به ۲۵ هزار تن در تیرماه کاهش یافته، سپس در مرداد و شهریور تا حدودی بهبود یافته، در آبان به حداقل سالانه یعنی ۲۲ هزار تن رسیده و در آذر و دی در سطح ۴۵ هزار تن تثبیت شده است. پس از آن، عرضه در بهمن‌ماه با جهشی قابل توجه به ۱۲۵ هزار تن افزایش یافته، اما این روند پایدار نمانده و در اسفندماه بار دیگر به ۲۶ هزار تن کاهش یافته است. در سمت تقاضا نیز اگرچه نوساناتی مشاهده می‌شود، اما سطح تقاضا در اغلب ماه‌ها بالاتر از عرضه قرار داشته است؛ به‌گونه‌ای که از ۱۲۸ هزار تن در فروردین به اوج ۲۰۳ هزار تنی در اردیبهشت رسیده، پس از افت مقطعی در خرداد و تیر، مجدداً در مرداد افزایش یافته و تا دی‌ماه

در سطوحی بالاتر از عرضه باقی مانده است. در بهمن ماه نیز همزمان با افزایش عرضه، تقاضا در سطح بالای ۱۸۸ هزار تن ثبت شده، هرچند در اسفندماه به ۴۲ هزار تن کاهش یافته است.

مقایسه حجم عرضه و تقاضای وکیوم باتوم تولیدی پالایش نفت تهران نشان می‌دهد که در تمامی ماه‌های سال ۱۴۰۴ تقاضای ثبت شده بیش از عرضه بوده و این محصول به‌طور مستمر با کسری عرضه مواجه شده است. به بیان دیگر، عرضه‌های انجام شده از سوی این شرکت در هیچ یک از ماه‌های سال پاسخگوی کامل تقاضای موجود در بورس کالا نبوده است. شدت این عدم توازن در برخی ماه‌ها قابل توجه‌تر بوده؛ به‌طوری که از اردیبهشت‌ماه تا دی‌ماه ۱۴۰۴ نسبت تقاضا به عرضه در اغلب ماه‌ها بیش از دو برابر بوده و در مردادماه این نسبت تقریباً به سه برابر رسیده است. از منظر اختلاف مطلق عرضه و تقاضا نیز بیشترین کسری عرضه در اردیبهشت‌ماه ثبت شده است؛ در این ماه در برابر عرضه ۷۲ هزار تنی، تقاضای ۲۰۳ هزار تنی شکل گرفته و در نتیجه شکاف عرضه و تقاضا به ۱۳۱ هزار تن رسیده است.

در مجموع، الگوی عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت تهران در سال ۱۴۰۴ نشان‌دهنده بازاری تقاضامحور برای این محصول است. هرچند در برخی مقاطع، به‌ویژه در بهمن‌ماه، افزایش قابل توجهی در عرضه مشاهده می‌شود، اما در کل سال سطح تقاضا بالاتر از عرضه باقی مانده است. این وضعیت بیانگر آن است که وکیوم باتوم تولیدی این شرکت در بورس کالا از جذابیت قابل توجهی برای خریداران برخوردار بوده و محدودیت نسبی عرضه در برابر تقاضای فعال، یکی از ویژگی‌های اصلی بازار این محصول در سال مورد بررسی محسوب می‌شود.

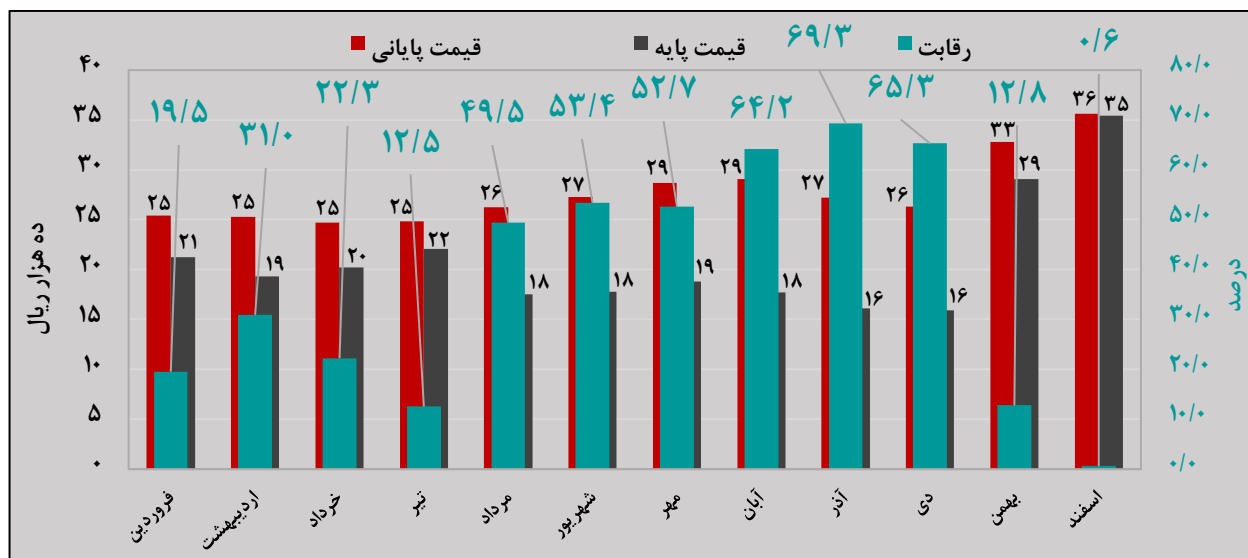
شکل ۱۱. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم پالایش نفت تهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

پس از بررسی وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت تهران در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴، ارزیابی روند قیمت‌ها و نحوه شکل‌گیری رقابت قیمتی در معاملات این محصول نیز می‌تواند تصویر کامل‌تری از رفتار بازار ارائه دهد. بر همین اساس، نمودار زیر تغییرات ماهانه قیمت پایه، قیمت پایانی معاملات و میزان رقابت قیمتی ثبت شده برای وکیوم باتوم این شرکت را در دوره مورد بررسی نشان می‌دهد.

شکل ۱۲. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم پالایش نفت تهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

مطابق شکل فوق، وکیوم باتوم تولیدی شرکت پالایش نفت تهران در بخش عمده‌ای از سال ۱۴۰۴ تحت تأثیر فشار مستمر تقاضا، با رقابت‌های قیمتی قابل توجهی در بورس کالا مواجه بوده است. بالاترین سطح رقابت قیمتی این محصول در آذرماه ۱۴۰۴ و معادل ۶۹/۳ درصد به ثبت رسیده است که نشان‌دهنده شدت تقاضا و محدودیت نسبی عرضه در این مقطع است. با وجود تجربه رقابت‌های بالا برای وکیوم باتوم پالایش نفت تهران در اغلب ماه‌های سال، بررسی داده‌های بهمن و اسفند ۱۴۰۴ از کاهش محسوس شدت رقابت حکایت دارد؛ به‌طوری‌که رقابت قیمتی از ۶۵/۳ درصد در دی‌ماه به ۱۲/۸ درصد در بهمن‌ماه و سپس به ۰/۶ درصد در اسفندماه کاهش یافته است. این تغییر را می‌توان تا حد زیادی به اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی نسبت داد که پیش‌تر به آن اشاره شد.

در نتیجه افزایش نرخ ارز مبادله‌ای ناشی از سیاست مذکور، قیمت پایه وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت تهران از حدود ۱۶ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در دی‌ماه به حدود ۲۹ هزار تومان در بهمن‌ماه و ۳۵ هزار تومان در اسفندماه افزایش یافت. این ارقام به‌ترتیب بیانگر رشد حدود ۸۱ درصدی و ۱۱۹ درصدی قیمت پایه نسبت به دی‌ماه است. چنین جهش قابل توجهی در قیمت پایه، هزینه تأمین خوراک واحدهای پایین‌دستی را به‌طور مستقیم افزایش داده و طبیعتاً رفتار خریداران را محتاطانه‌تر کرده است.

بر این اساس، افت محسوس رقابت قیمتی در ماه‌های بهمن و اسفند را می‌توان نتیجه تعدیل رفتار تقاضا در واکنش به شوک قیمتی دانست. به بیان دیگر، اگرچه وکیوم باتوم پالایش نفت تهران در طول سال ۱۴۰۴ عموماً با فشار تقاضا و رقابت‌های بالا همراه بوده، اما افزایش ناگهانی قیمت پایه در ماه‌های پایانی سال باعث شد بخشی از تقاضای رقابتی از بازار خارج شده یا با احتیاط بیشتری وارد معاملات شود؛ موضوعی که در کاهش سطح رقابت قیمتی این محصول به‌وضوح منعکس شده است.

۷. پالایش نفت شیراز

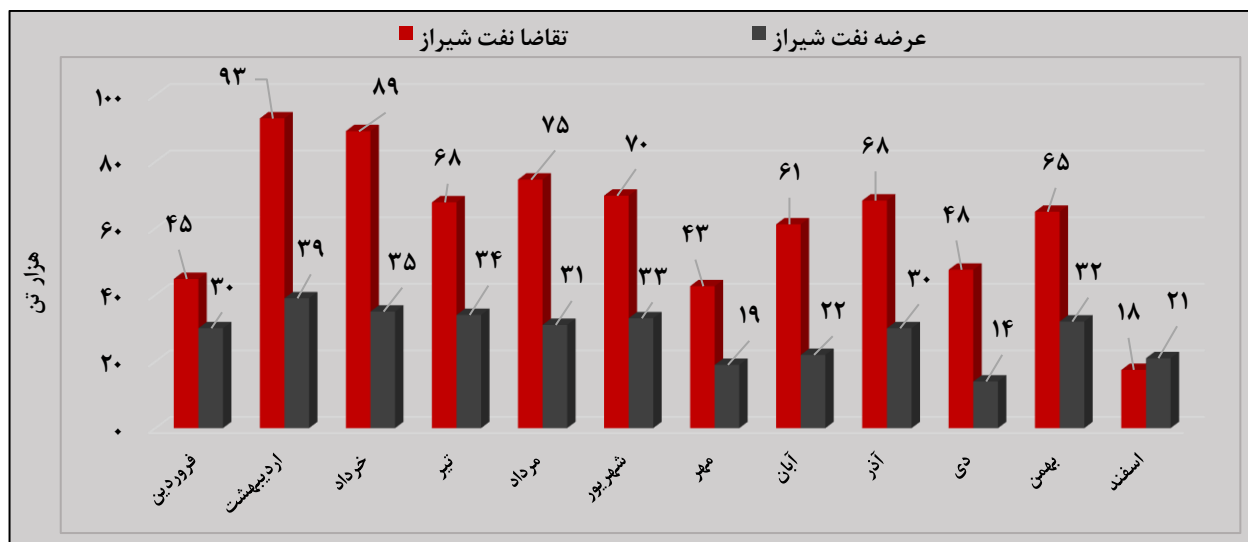
شرکت پالایش نفت شیراز در سال ۱۴۰۴ به‌طور مستمر و کیوم باتوم تولیدی خود را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. بررسی داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد که در تمامی ماه‌های سال، در برابر عرضه‌های این شرکت تقاضا نیز به ثبت رسیده و بازار این محصول از حضور فعال خریداران برخوردار بوده است. بر اساس آمار بورس کالا، بیشترین حجم عرضه و کیوم باتوم این شرکت در اردیبهشت‌ماه و به میزان ۳۹ هزار تن ثبت شده و کمترین میزان عرضه در دی‌ماه و معادل ۱۴ هزار تن بوده است. در سمت تقاضا نیز بیشترین حجم تقاضای ثبت‌شده مربوط به اردیبهشت‌ماه و به میزان ۹۳ هزار تن بوده و کمترین سطح تقاضا در اسفندماه و معادل ۱۸ هزار تن به ثبت رسیده است.

بررسی روند ماهانه عرضه و تقاضا نشان می‌دهد که عرضه و کیوم باتوم شیراز در نیمه نخست سال در سطوح نسبتاً بالاتری قرار داشته و در ادامه با نوساناتی همراه بوده است؛ به‌طوری‌که در دی‌ماه به کمترین سطح سالانه یعنی ۱۴ هزار تن کاهش یافته و پس از آن در بهمن‌ماه افزایش یافته است. در سمت تقاضا نیز با وجود نوسانات، سطح تقاضا در اغلب ماه‌های سال بالاتر از عرضه باقی مانده و در اردیبهشت‌ماه با ثبت ۹۳ هزار تن به اوج خود رسیده است. با این حال، تقاضا در اسفندماه با افت محسوسی به ۱۸ هزار تن کاهش یافته که پایین‌ترین سطح سالانه محسوب می‌شود.

مقایسه حجم عرضه و تقاضای ثبت‌شده برای و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت شیراز نشان می‌دهد که به‌جز اسفندماه ۱۴۰۴، در سایر ماه‌های سال همواره تقاضا بیش از عرضه بوده و بازار این محصول با کسری عرضه مواجه شده است. این موضوع بیانگر آن است که عرضه‌های ماهانه این شرکت در اغلب مقاطع سال پاسخگوی کامل نیاز خریداران نبوده و فشار تقاضا به‌صورت مستمر در بازار وجود داشته است. بیشترین کسری عرضه برای این محصول در خردادماه ثبت شده است؛ در این ماه، در برابر عرضه حدود ۳۵ هزار تن، تقاضایی معادل ۸۹ هزار تن شکل گرفته و در نتیجه شکاف عرضه و تقاضا به حدود ۵۴/۲ هزار تن رسیده است. در مقابل، اسفندماه تنها ماهی است که در آن مازاد عرضه رخ داده است؛ به‌طوری‌که عرضه ۲۱ هزار تنی در برابر تقاضای ۱۸ هزار تنی قرار گرفته و حجم عرضه حدود ۳ هزار تن بیش از تقاضای ثبت‌شده بوده است.

در مجموع، داده‌های معاملاتی سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که بازار و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت شیراز در اغلب ماه‌های سال تقاضامحور بوده و عرضه‌های انجام‌شده به‌طور کامل پاسخگوی نیاز بازار نبوده است. تداوم کسری عرضه در بیشتر ماه‌ها نشان‌دهنده جذابیت این محصول برای خریداران و محدودیت نسبی عرضه در برابر تقاضای موجود است؛ هرچند افت تقاضا در اسفندماه و تبدیل کسری عرضه به مازاد محدود می‌تواند نشانه‌ای از تعدیل رفتار خریداران در ماه پایانی سال باشد.

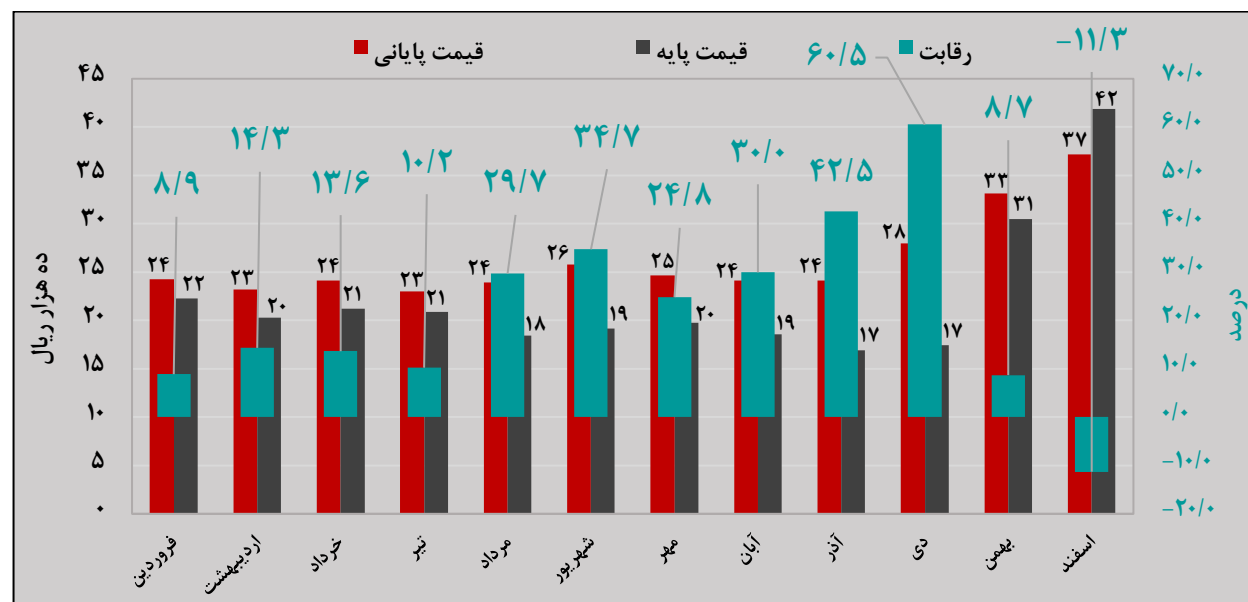
شکل ۱۳. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم پالایش نفت شیراز؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

در تکمیل تحلیل عرضه و تقاضای وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت شیراز در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴، بررسی تحولات قیمتی و میزان رقابت شکل گرفته در معاملات این محصول نیز حائز اهمیت است؛ چراکه ارزیابی متغیرهای قیمتی می‌تواند درک دقیق‌تری از شرایط بازار و رفتار خریداران ارائه دهد. از این‌رو، نمودار زیر روند ماهانه قیمت پایه، قیمت پایانی معاملات و سطح رقابت قیمتی ثبت‌شده برای وکیوم باتوم این شرکت را در بازه زمانی مورد بررسی به تصویر می‌کشد.

شکل ۱۴. میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم پالایش نفت شیراز؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

وکیوم باتوم تولیدی شرکت پالایش نفت شیراز، مطابق شکل فوق، با توجه به وجود فشار تقاضا در ۱۱ ماه از ۱۲ ماه سال ۱۴۰۴، در عمده دوره مورد بررسی با رقابت قیمتی مثبت مواجه بوده است. این موضوع نشان می‌دهد که عرضه‌های این محصول در بیشتر ماه‌های سال با استقبال خریداران همراه بوده و تقاضای موجود، زمینه شکل‌گیری رقابت در معاملات

بورس کالا را فراهم کرده است. در میان ماه‌های دارای رقابت مثبت، بیشترین سطح رقابت قیمتی در دی‌ماه ۱۴۰۴ و معادل ۶۰/۵ درصد به ثبت رسیده است که بیانگر اوج فشار تقاضا پیش از تغییرات محسوس در سطح قیمت پایه است.

با این حال، روند رقابت قیمتی این محصول در ماه‌های پایانی سال دچار تغییر قابل توجهی شده است. وکیوم باتوم پالایش نفت شیراز نیز مشابه محصولات شرکت‌های پیشین، تحت تأثیر سیاست ارزی جدید بانک مرکزی و افزایش نرخ ارز مبادله‌ای قرار گرفت. در پی این تغییر، قیمت پایه وکیوم باتوم این شرکت از حدود ۱۷ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در دی‌ماه به حدود ۳۱ هزار تومان در بهمن‌ماه و ۴۲ هزار تومان در اسفندماه افزایش یافت. این ارقام به ترتیب نشان‌دهنده رشد حدود ۸۲ درصدی و ۱۴۷ درصدی قیمت پایه نسبت به دی‌ماه است.

این جهش قابل توجه در قیمت پایه، به طور مستقیم بر رفتار خریداران اثر گذاشت و موجب کاهش محسوس شدت رقابت در معاملات شد؛ به گونه‌ای که رقابت قیمتی از ۶۰/۵ درصد در دی‌ماه به ۸/۷ درصد در بهمن‌ماه کاهش یافت و در اسفندماه به منفی ۱۱/۳ درصد رسید. به بیان دیگر، افزایش شدید نرخ پایه باعث شد بخشی از تقاضای رقابتی از بازار خارج شود یا با احتیاط بیشتری در معاملات حضور یابد.

ثبت رقابت منفی در اسفندماه اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا در این ماه قیمت پایانی وکیوم باتوم پالایش نفت شیراز حدود ۳۷ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم بوده که پایین‌تر از قیمت پایه ۴۲ هزار تومانی قرار گرفته است. این وضعیت نشان می‌دهد که بازار در ماه پایانی سال توان جذب کامل قیمت پایه جدید را نداشته و خریداران با وجود نیاز به محصول، تمایل کمتری برای رقابت بر سر نرخ‌های افزایش‌یافته نشان داده‌اند. در مجموع، تحولات قیمتی ماه‌های پایانی سال حاکی از آن است که انگیزه و توان خرید متقاضیان وکیوم باتوم پالایش نفت شیراز به شدت تحت تأثیر جهش قیمت پایه قرار گرفته و همین موضوع به افت چشمگیر رقابت قیمتی در بهمن و اسفند منجر شده است.

جمع‌بندی

بررسی معاملات وکیوم باتوم هفت پالایشگاه اصلی کشور در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که بازار این محصول در بخش عمده سال با غلبه تقاضا بر عرضه همراه بوده است. در بیشتر شرکت‌ها، عرضه‌های ماهانه پاسخگوی کامل تقاضای ثبت‌شده نبوده و همین موضوع زمینه‌ساز شکل‌گیری کسری عرضه و رقابت‌های قیمتی قابل توجه شده است. با این حال، در ماه‌های پایانی سال، به‌ویژه پس از اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی و افزایش محسوس نرخ ارز مبادله‌ای، رفتار بازار تغییر کرده و با وجود تداوم نیاز مصرف‌کنندگان پایین‌دستی، شدت رقابت قیمتی در اغلب نمادها کاهش یافته است.

در واقع، بازار وکیوم باتوم در سال ۱۴۰۴ را می‌توان به دو دوره اصلی تقسیم کرد: دوره نخست، از ابتدای سال تا دی‌ماه، که در آن فشار تقاضا و محدودیت عرضه عامل اصلی رقابت‌های قیمتی بوده است؛ و دوره دوم، از بهمن‌ماه به بعد، که در آن جهش قیمت پایه، افزایش هزینه تأمین خوراک و نااطمینانی‌های اقتصادی موجب تعدیل رفتار خریداران و کاهش انگیزه رقابت شد.

۱. پالایش نفت آبادان

معاملات و کیوم باتوم پالایش نفت آبادان در سال ۱۴۰۴ نشان‌دهنده بازاری کاملاً تقاضامحور بوده است. این شرکت در تمامی ماه‌های سال عرضه داشته و در تمام ماه‌ها نیز تقاضای ثبت‌شده از عرضه پیشی گرفته است. بیشترین سطح عرضه و تقاضا در شهریورماه به ثبت رسیده و همین ماه با کسری عرضه ۱۱۸ هزار تنی، نقطه اوج فشار تقاضا برای این محصول محسوب می‌شود.

از منظر قیمتی نیز معاملات و کیوم باتوم آبادان در بیشتر ماه‌های سال با رقابت مثبت همراه بوده و بالاترین رقابت قیمتی در دی‌ماه با ۶۰/۲ درصد ثبت شده است. با این حال، پس از افزایش شدید قیمت پایه در بهمن و اسفند، رقابت قیمتی به تدریج کاهش یافته و در اسفندماه به صفر رسیده است. بنابراین، می‌توان گفت بازار این محصول تا دی‌ماه تحت تأثیر کسری عرضه و فشار تقاضا قرار داشته، اما در ماه‌های پایانی سال، رشد قیمت پایه نقش بازدارنده‌ای در ادامه رقابت ایفا کرده است.

۲. پالایش نفت اصفهان

و کیوم باتوم پالایش نفت اصفهان در سال ۱۴۰۴ یکی از پر حجم‌ترین بازارهای معاملاتی در میان شرکت‌های مورد بررسی را به خود اختصاص داده است. عرضه این شرکت در تمام ماه‌های سال انجام شده و در اغلب ماه‌ها تقاضا به‌طور قابل توجهی بیش از عرضه بوده است. بیشترین عرضه و تقاضا هر دو در شهریورماه ثبت شده و کسری عرضه در این ماه به حدود ۲۴۴ هزار تن رسیده است که بیانگر شدت بالای تقاضا نسبت به ظرفیت عرضه این پالایشگاه است.

در بخش قیمتی، و کیوم باتوم اصفهان تا دی‌ماه با رقابت‌های قابل توجهی همراه بوده و بیشترین رقابت در آذر و دی‌ماه، به ترتیب معادل ۶۱ درصد و ۶۰/۹ درصد، ثبت شده است. با این حال، افزایش شدید قیمت پایه در پی اجرای سیاست ارزی جدید و همچنین افزایش نااطمینانی‌های اقتصادی، موجب کاهش محسوس رقابت در ماه‌های پایانی سال شد؛ به گونه‌ای که در اسفندماه رقابت قیمتی به منفی ۴/۴ درصد رسید. این تحول نشان می‌دهد که در پایان سال، متغیرهای قیمتی و انتظاری بر فشار تقاضا غلبه کرده و رفتار خریداران را محتاطانه‌تر کرده‌اند.

۳. پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند

پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند در ۱۱ ماه از سال ۱۴۰۴ عرضه‌کننده و کیوم باتوم در بورس کالا بوده و تنها در خردادماه عرضه‌ای از این محصول نداشته است. روند عرضه و تقاضای این شرکت در طول سال نوسانی بوده، اما در بیشتر ماه‌ها تقاضا از عرضه پیشی گرفته است. بیشترین حجم عرضه و تقاضا در شهریورماه ثبت شده و بیشترین شکاف عرضه و تقاضا نیز در شهریور و دی‌ماه به ترتیب با ۱۴۹ هزار تن و ۱۴۳ هزار تن مشاهده شده است.

از منظر رقابت قیمتی، این محصول در بیشتر ماه‌های سال با رقابت مثبت همراه بوده و در دی‌ماه با ثبت رقابت ۶۸/۱ درصدی به بالاترین سطح خود رسیده است. با این حال، پس از جهش قیمت پایه در بهمن‌ماه، رقابت به ۱۱/۳ درصد کاهش یافته و در اسفندماه به منفی ۷/۳ درصد رسیده است. بنابراین، بازار و کیوم باتوم شازند نیز همانند سایر شرکت‌ها، ابتدا تحت تأثیر فشار تقاضا و سپس تحت تأثیر رشد قیمت پایه و افزایش احتیاط معاملاتی خریداران قرار گرفته است.

۴. پالایش نفت بندرعباس

وکیوم باتوم پالایش نفت بندرعباس در سال ۱۴۰۴ در تمامی ماه‌ها عرضه شده و در تمام دوره مورد بررسی با تقاضایی بالاتر از عرضه مواجه بوده است. این موضوع نشان می‌دهد که بازار این محصول در کل سال با کسری عرضه مستمر همراه بوده است. بیشترین عرضه در تیرماه و بیشترین تقاضا در مهرماه ثبت شده و بیشترین شکاف عرضه و تقاضا نیز در مهرماه با کسری ۱۹۷ هزار تنی رخ داده است.

در حوزه رقابت قیمتی، وکیوم باتوم بندرعباس تنها محصولی است که در تمام ماه‌های سال رقابت قیمتی مثبت داشته است. بیشترین سطح رقابت در دی‌ماه و معادل ۸۳/۴ درصد ثبت شده که بالاترین رقابت در میان بسیاری از شرکت‌های مورد بررسی نیز محسوب می‌شود. با وجود این، در بهمن و اسفند، هم‌زمان با افزایش قیمت پایه از حدود ۱۷ هزار تومان به ۳۱ و سپس ۴۲ هزار تومان، رقابت قیمتی به شدت کاهش یافت و به ترتیب به ۱۷/۱ درصد و ۱/۱ درصد رسید. بنابراین، در بازار بندرعباس نیز اگرچه کسری عرضه ادامه داشته، اما افزایش قیمت پایه مانع از تداوم رقابت‌های سنگین شده است.

۵. پالایش نفت تبریز

پالایش نفت تبریز در سال ۱۴۰۴ به طور مستمر عرضه‌کننده وکیوم باتوم بوده و در اغلب ماه‌ها با کسری عرضه مواجه شده است. نقطه اوج فعالیت معاملاتی این شرکت در آذرماه رقم خورده؛ ماهی که هم بیشترین عرضه، هم بیشترین تقاضا و هم بیشترین کسری عرضه ثبت شده است. کسری عرضه در آذرماه به ۹۳ هزار تن رسیده که نشان‌دهنده شدت فشار خرید در این مقطع است. در مقابل، اسفندماه با افت قابل توجه تقاضا، به تنها ماه دارای مازاد عرضه تبدیل شده است. از منظر قیمتی، وکیوم باتوم تبریز تا دی‌ماه با رقابت قابل توجهی معامله شده است. بیشترین رقابت قیمتی در شهریورماه و معادل ۴۴ درصد ثبت شده و در دی‌ماه نیز رقابت در سطح بالای ۳۸ درصد قرار داشته است. اما پس از جهش قیمت پایه در بهمن و اسفند، رقابت به ترتیب به ۷/۱ درصد و سپس صفر کاهش یافته است. این روند نشان می‌دهد که افزایش ناگهانی قیمت پایه، جذابیت معاملاتی محصول را کاهش داده و خریداران را وارد فاز احتیاط کرده است.

۶. پالایش نفت تهران

وکیوم باتوم پالایش نفت تهران در سال ۱۴۰۴ در تمامی ماه‌ها عرضه شده و در تمام ماه‌ها نیز با تقاضایی بیش از عرضه مواجه بوده است. به این ترتیب، بازار این محصول در کل سال با کسری عرضه مستمر همراه بوده است. بیشترین عرضه در بهمن‌ماه و بیشترین تقاضا در اردیبهشت‌ماه ثبت شده است. از منظر شکاف عرضه و تقاضا، اردیبهشت‌ماه با کسری ۱۳۱ هزار تنی، مهم‌ترین نقطه فشار تقاضا در سال محسوب می‌شود.

در بخش قیمتی، وکیوم باتوم تهران در بخش عمده سال با رقابت‌های قابل توجهی همراه بوده است. بالاترین سطح رقابت قیمتی در آذرماه و معادل ۶۹/۳ درصد ثبت شده و در دی‌ماه نیز رقابت همچنان در سطح بالای ۶۵/۳ درصد قرار داشته است. با این حال، افزایش قیمت پایه از حدود ۱۶ هزار تومان در دی‌ماه به ۲۹ هزار تومان در بهمن و ۳۵ هزار تومان در اسفند، موجب افت محسوس رقابت شد؛ به طوری که رقابت در بهمن به ۱۲/۸ درصد و در اسفند به ۰/۶ درصد کاهش یافت. بنابراین، بازار تهران نیز نمونه روشنی از اثر بازدارنده جهش قیمت پایه بر رفتار رقابتی خریداران است.

۷. پالایش نفت شیراز

پالایش نفت شیراز در سال ۱۴۰۴ به‌طور مستمر و کیوم باتوم خود را در بورس کالا عرضه کرده و در تمام ماه‌ها نیز با تقاضای ثبت‌شده مواجه بوده است. بیشترین عرضه و تقاضای این محصول در اردیبهشت‌ماه ثبت شده است. بررسی توازن عرضه و تقاضا نشان می‌دهد که به‌جز اسفندماه، در سایر ماه‌ها تقاضا بیش از عرضه بوده و بازار این محصول با کسری عرضه همراه بوده است. بیشترین کسری عرضه در خردادماه و حدود ۵۴/۲ هزار تن ثبت شده است. در مقابل، اسفندماه تنها ماه دارای مازاد عرضه بوده و عرضه حدود ۳ هزار تن بیش از تقاضا قرار گرفته است.

از منظر رقابت قیمتی، و کیوم باتوم شیراز در ۱۱ ماه از سال با رقابت مثبت همراه بوده و بیشترین رقابت در دی‌ماه با ۵/۶۰ درصد به ثبت رسیده است. اما پس از افزایش قیمت پایه از حدود ۱۷ هزار تومان در دی‌ماه به ۳۱ هزار تومان در بهمن و ۴۲ هزار تومان در اسفند، رقابت قیمتی به‌شدت کاهش یافت؛ به‌گونه‌ای که در بهمن به ۸/۷ درصد و در اسفند به منفی ۱۱/۳ درصد رسید. ثبت رقابت منفی در اسفندماه نشان می‌دهد که بازار در این مقطع توان جذب کامل نرخ پایه جدید را نداشته و قیمت پایانی پایین‌تر از قیمت پایه قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری

برآیند بررسی عملکرد هفت پالایشگاه اصلی عرضه‌کننده و کیوم باتوم در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که این بازار در بیشتر ماه‌های سال با عدم توازن ساختاری میان عرضه و تقاضا مواجه بوده است. در اغلب شرکت‌ها، تقاضای ثبت‌شده به‌طور مستمر از عرضه پیشی گرفته و همین موضوع به شکل‌گیری کسری عرضه، رقابت قیمتی و افزایش قیمت پایانی معاملات منجر شده است. این وضعیت نشان می‌دهد که و کیوم باتوم همچنان یکی از محصولات پرتقاضا در زنجیره پایین‌دستی پالایشگاهی، به‌ویژه در صنایع قیر و ایزوگام، بوده و عرضه موجود در بورس کالا در بسیاری از مقاطع پاسخگوی کامل نیاز بازار نبوده است.

از منظر الگوی زمانی، نیمه نخست سال و به‌ویژه ماه‌های میانی سال، برای بسیاری از شرکت‌ها دوره افزایش حجم عرضه و تقاضا بوده است. در این دوره، بازار تحت تأثیر تقاضای فعال صنایع پایین‌دستی و محدودیت نسبی عرضه، با رقابت‌های قابل توجهی همراه شد. در شرکت‌هایی مانند آبادان، اصفهان، شازند، بندرعباس، تهران و شیراز، اوج رقابت قیمتی عمدتاً در ماه‌های پایانی پیش از تغییرات ارزی، به‌ویژه آذر و دی‌ماه، مشاهده شده است. این موضوع نشان می‌دهد که تا پیش از جهش نرخ پایه، مکانیزم رقابت در بورس کالا به‌طور مستقیم تحت تأثیر نسبت تقاضا به عرضه عمل می‌کرده است.

با این حال، از بهمن‌ماه ۱۴۰۴ به بعد، رفتار بازار دچار تغییر معناداری شده است. اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی و افزایش نرخ ارز مبادله‌ای، باعث رشد کم‌سابقه قیمت پایه و کیوم باتوم در تمام شرکت‌های مورد بررسی شد. در نتیجه، اگرچه در برخی شرکت‌ها همچنان مازاد تقاضا وجود داشت، اما شدت رقابت قیمتی به‌طور محسوسی کاهش یافت. این موضوع نشان می‌دهد که در ماه‌های پایانی سال، افزایش قیمت پایه تا حدی اثر فشار تقاضا را خنثی کرده و موجب شده خریداران با احتیاط بیشتری وارد معاملات شوند. به بیان دقیق‌تر، کاهش رقابت در بهمن و اسفند را نمی‌توان صرفاً نشانه کاهش نیاز بازار به و کیوم باتوم دانست؛ بلکه این کاهش بیشتر حاصل تعدیل رفتار خریداران در واکنش به شوک قیمتی بوده است. افزایش ناگهانی هزینه تأمین خوراک، کاهش حاشیه سود صنایع پایین‌دستی، افزایش ریسک معاملات و

نااطمینانی نسبت به شرایط آتی بازار، همگی عواملی بوده‌اند که انگیزه خریداران برای رقابت بر سر قیمت‌های بالاتر را محدود کرده‌اند. در برخی موارد، مانند پالایش نفت اصفهان، شازند و شیراز، این وضعیت حتی به ثبت رقابت منفی در اسفندماه منجر شده است.

در مجموع، بازار وکیوم باتوم در سال ۱۴۰۴ دو پیام مهم برای سیاست‌گذاران و فعالان بازار به همراه دارد. نخست آنکه از منظر فیزیکی، بازار همچنان با فشار تقاضا و محدودیت نسبی عرضه مواجه است و تداوم کسری عرضه در اغلب پالایشگاه‌ها می‌تواند بر تأمین پایدار خوراک صنایع پایین‌دستی اثرگذار باشد. دوم آنکه از منظر قیمتی، افزایش شدید نرخ پایه می‌تواند حتی در شرایط وجود تقاضای واقعی، توان رقابت خریداران را کاهش داده و کارکرد کشف قیمت در بورس کالا را تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین، پایداری بازار وکیوم باتوم مستلزم توجه هم‌زمان به دو متغیر کلیدی است: کفایت و استمرار عرضه از سوی پالایشگاه‌ها و قابلیت جذب قیمت‌های پایه توسط صنایع پایین‌دستی.

بر این اساس، چنانچه هدف سیاست‌گذار حفظ تعادل در زنجیره ارزش وکیوم باتوم و جلوگیری از انتقال شوک‌های شدید به صنایع پایین‌دستی باشد، لازم است علاوه بر پایش مستمر حجم عرضه، آثار سیاست‌های ارزی و فرمول‌های قیمت‌گذاری بر رفتار تقاضا نیز به‌صورت دقیق ارزیابی شود. تجربه سال ۱۴۰۴ نشان داد که صرف وجود تقاضای بالا برای استمرار رقابت کافی نیست؛ بلکه سطح قیمت پایه، حاشیه سود مصرف‌کنندگان، انتظارات اقتصادی و ریسک‌های محیطی نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتار معاملاتی بازار دارند.

About us

The section of oil, gas and petro-chemistry is the up-most and first industrial vantage of the country and the pivot of the Economy of Iran. Regarding the importance of this section and the need for coordinating and organizing the most active people in the field of production and exporting oil, gas, and petrochemical products, some forethoughtful and job- makers in the private section of the country decided to come together to fight against the threats by using the opportunity of mass intelligence and potentials.

2023 Iranian Oil, Gas and Petrochemical products exports' association All Rights Reserved.

OPEX Publications

Website: <http://www.opex.ir>

Contact information: <http://www.opex.ir/en/aboutus/contactus>